

Doctor PAUL TANCO - personalitate a epocii sale

La nici 30 de ani lui Paul Tanco i se acordase, la 14 decembrie 1872, DIPLOMA DE DOCTOR ÎN MATEMATICĂ a Universității din Graz. În istoria matematicii el se înscrie ca *primul român care a obținut titlul de doctor*¹. Și-a făcut din profesorat un ideal închinat neamului său. Alegerea lui, în toamna anului 1873, în corpul profesoral al liceului avea să fie legământul sufletesc și profesional cu școala năsăudeană pentru întreaga sa viață. Din 30 de ani (1873-1903) de carieră didactică, 28 a avut funcția de director sau prodirector. Concomitent cu activitatea didactică este un perseverent cercetător, scriind și publicând în diverse reviste. Propagă științele fizico-matematice și contribuie la răspândirea lor de la catedră, prin conferințe și prin articole de presă. A îmbinat în mod constant activitatea didactică și științifică cu preocupări legate de alte domenii și probleme ale comunității. Se știe că a fost unul dintre fondatori și mulți ani director la „Aurora”, Societate de Împrumut și Păstrare, prima de acest fel din România. A făcut parte mulți ani din comitetul „Fondul Central Scolastic” și a inițiat măsuri pentru stimularea elevilor eminenti, trimitându-i la școli superioare. A fost președinte al societății „Vasile Nașcu” ce acorda ajutoare elevilor lipsiți de mijloace materiale. A stat mult timp în fruntea „ASTREI” locale, una dintre cele mai active filiale din Transilvania. A sprijinit activitatea societății de lectură „Virtus Romana Rediviva” a elevilor cursului superior și care avea organ publicistic revista „Muza Someșană”. Acest sprijin este remarcabil având în vedere că în acea perioadă a dualismului a trebuit să se confrunte cu o serie de măsuri care urmăreau deznaționalizarea românilor și inhibarea spiritului de afirmare a elitelor românești. Perioada de directorat a coincis și cu anii grei și importanți în care s-a construit clădirea de azi a Colegiului Național „George Coșbuc”. La 4 octombrie 1888 Paul Tanco a primit în numele Gimnaziului Superior și în calitate de director cheile noii clădiri din mâna patronului făuritor - Fondurile Grănicerești. Merită să reținem din cuvântul rostit următoarele: *„O icoană vrednică de admirat ne înfățișează toate acestea, dar totodată atâta mărinimie, atâtea binefaceri, atâtea îngrijiri și interesări, atâtea rezultate ale muncii în acest răstimp de 25 de ani; și câtă dorință impun asupra mea și a colegilor profesori! Grea răspundere ne așteaptă. Când primesc această cheie mi-am dat seama de această răspundere și fiind dedicați carierei de profesori în acest moment solemn nu putem să zicem mai mult decât - mulțumind din adâncul sufletului patronilor și susținătorilor gimnaziului pentru numeroasele binefaceri de până acum și rugându-i de binevoitorul lor ajutor și sprijin și în viitor - cu tot respectul să facem promisiunea solemnă, căci cu ajutorul lui Dumnezeu vom năzui și în viitor să facem destul cu toată conștiinciozitatea și scrupulozitatea așteptărilor și dorințelor ce avem ca educatori”*².

În condițiile politice grele de la finele secolului al XIX-lea și începutul secolu-

---

¹Vezi George Șt. Andonie, *Istoria matematicii în România*, Vol. I, Editura Științifică, București, 1965, p. 249.

²Virgil Șotropa - Nicolae Drăganu, *Istoria Școlilor Năsăudene*, Năsăud, Tipografia G. Matheiu, Bistrița, 1913, p. 182-183.

lui al XX-lea, Paul Tanco, în calitate de prodirectori a militat, în ciuda opoziției reprezentanților Dualismului, pentru evidențierea tradițiilor și aspirațiilor gimnaziului românesc născădean în lumina drepturilor naționale și istorice. Considerat eveniment în viața gimnaziului, pensionarea matematicianului prilejuiește profesorului Ioan Păcurariu în discursul la aniversarea celor 40 de ani ai instituției, în 4 octombrie 1903, o scurtă caracterizare: „*Cu fine anului școlar 1902/1903 dr. Paul Tanco, vrednicul și de toți veneratul profesor de la acest gimnaziu, a împlinit 30 de ani de servit fără întrerupere, cu abnegație și zel neobosit, cu adevărat tact pedagogic și cu rezultate neîntrecute în acest gimnaziu. Cine odată a servit la un gimnaziu 30 de ani fără întrerupere cu zel și succesele unui dr. Paul Tanco, acela fără îndoială și-a câștigat titlul de a i se recunoaște în gradul suprem meritele de crescătoriu și de a se duce cu deplină satisfacțiune sufletească în pensiunea binemeritată. (...). Când însă zelul, abnegația și interesul d-lui dr. Paul Tanco față de gimnaziu și cum după activitatea încordată de 30 de ani sunt atât de mari, încât preponderează față de orice reflexiuni la o viață liniștită și tihnă și-l înduplecă, să mai rămână în serviciul activ și mai departe la gimnaziu, numai ca interesele și necesitățile pedagogico-didactice ale acestuia să fie satisfăcute, - o! atunci d-l dr. Paul Tanco în zelul și interesul său față de gimnaziu apare mult mai sus și mai demn de a fi sărbătorit*”³

Paul Tanco s-a stins din viață la 11 septembrie 1916 în Năsăud, la vârsta de 73 de ani. Pentru familie va rămâne un titlu de mândrie îndreptățită, profundă admirație și exemplul înălțimii nebănuite la care se poate ridica un apostol al științei și moralei.

stră- și stră-strănepoții⁴

---

100 de ani de la moartea lui PAUL TANCO - cronologie

- S-a născut la 24 iulie 1843 în Monor, comună din ținutul Năsăudului, pe atunci District militar grăniceresc.

- Părinții săi, Ion și Anisia, erau țărani români. În timpul Revoluției din 1848, ca urmare a evenimentelor sângeroase abătute asupra satului, rămâne orfan de tată. Nu trec nici trei ani și își pierde și mama.

- A început să învețe carte la școala *trivială*¹ din Monor.

- În 1853, unchiul Petru Tanco, fratele mamei sale, locotenent pensionar (fost combatant în Regimentul II al grănicerilor români) îl duce, dimpreună cu vărul său Teodor Tanco, orfan și acesta, la școala primară superioară *Norma*² din Năsăud.

---

³Ioan Păcurariu, discurs rostit la 4 octombrie 1903..., în Raportul al XLI-lea despre Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud, Bistrița, Tipografia G. Matheiu, 1904, p. 61-62.

⁴Acest material a fost trimis redacției de către d-na prof. *Adriana Lupoaie*, strănepoată și directoare într-o anumită perioadă a Colegiului Național „George Coșbuc”.

¹Școală primară cu trei obiecte principale de studiu: citirea, scrierea, calcularea.

²Școală centrală din Năsăud ce funcționa cu patru clase, cu predare pe obiecte în clasele mari (a III-a și a IV-a).

- Urmează apoi cursul inferior la *Gimnaziul german din Bistrița*, aproximativ în perioada 1856-1860.
- După o întrerupere de doi ani a studiilor, Paul Tanco este trimis să urmeze cursul superior la *Gimnaziul greco-catolic românesc* din Blaj (1862-1866). În iulie 1866 trece examenul de maturitate (bacalaureatul).
- Ca elev al liceului blăjean, participă activ la apariția revistei școlare literar-științifică „Buchetul” (ianuarie-iunie 1864), în care debutează cu studiul *Viața și caracterul lui Socrate*.
- În toamna anului 1866, cu sprijinul material acordat de Fondurile grănicerești, cât și cu ajutorul primit de la unchiul săi, Paul Tanco se înscrie la *Facultatea de științe și filosofie* a Universității din Viena. A absolvit cursurile în anul 1870.
- Complementar cu perfecționarea în domeniul matematicii, este atras de problemele social-naționale ale studenților români. Este secretar al *Societății literar-sociale „România”*, societate precursoră a „*României June*”. În aceste împrejurări a cunoscut și a avut legături de prietenie cu M. Eminescu, I. Slavici și alți tineri, viitori iluștri intelectuali români.
- În anii 1870-1872 continuă studiile la Graz, important centru matematic și astronomic din Imperiul Habsburgic. Aici, la 14 decembrie 1872, i se acordă diploma „*Carola Francisca Universitas Graecensis*” de doctor în filozofie (matematica fiind considerată o secțiune a filozofiei). Paul Tanco este astfel *primul român cu doctoratul în matematici*.
- La 31 aug. 1873 a fost numit profesor de matematică și fizică la Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud, iar la 19 aug. 1874 a fost ales director al școlii. A avut atribuții de conducere 12 ani ca director și 16 ani ca prodirector. S-a dovedit a fi „un om al școlii”, excelent pedagog și bun gospodar. A susținut activitatea societății de lectură „*Virtus Romana Rediviva*” a elevilor cursului superior și a publicației sale „*Musa Someșană*”. Printre elevii săi se numără George Coșbuc și Liviu Rebreanu. A ieșit la pensie în anul 1903, dar funcționează ca provizor și în anul școlar 1903/1904.
- Un eveniment important petrecut la data de 4 oct. 1888, în timpul celui de-al doilea directorat al lui Paul Tanco, este inaugurarea noului local al gimnaziului - un palat școlar în care astăzi funcționează *Colegiul Național „George Coșbuc”*.
- Paul Tanco avea o vastă cultură de specialitate și umanistă. Publică un număr de lucrări originale în domeniile matematicilor elementare, astronomie, cosmogonie ș.a. în *Anuarul Gimnaziului din Năsăud*, *Revista Științifică* (București) și *Recreații Științifice* (Iași).
- Publică în 1892, la Năsăud, culegerea *Probleme algebrice*, vol.I, ce cuprinde peste 3000 de probleme și care s-a dovedit foarte utilă.
- Paul Tanco s-a implicat în variate activități de interes public ce aveau ca scop progresul economic al ținutului, ținerea vie a dragostei de neam, împlinirea idealurilor naționale: a fost director al Despărțământului Năsăud al societății ASTRA (1901-1905), se numără printre fondatorii Societății de împrumut și păstrare „Aurora” din Năsăud și director din 1903 până în 1916, a fost președinte al Comisiei Administrative a Fondurilor grănicerești ș.a.
- Paul Tanco a încetat din viață la 11 sept. 1916, fără să fi avut fericirea de a vedea Marea Unire. Locul odihnei sale veșnice se află în cimitirul Comoara din Năsăud.